

DE LIMBURGSE LANDSCHAPPEN DEEL 3

De redactie inventariseert in een gezamenlijk project met de Stichting Limburgs Landschap, wat de natuurgebieden van de stichting te bieden hebben.

foto Jacques Peeters

Een restant van de Peelvennen

Het Sarsven en de Banen. Een complex van vennen in het agrarische landschap ten zuidoosten van Nederweert-Eind. Fraai gerestaureerde restanten van wat ooit een omvangrijk veengebied was.

door **Guus Urlings**

Zo moet het er hier dus vroeger uit hebben gezien, veel verder dan het oog nu reikt. De observatiehut aan de oever van de Banen heeft een uitzicht in de aanbieding dat bestaat uit een bijna rimpelloze waterplas, afgezoomd met een kraag van riet en struikgewas. Er dobberen eenden en aan de overkant staat een roerloze reiger. Een buizerd tekent trage cirkels in de hemel, laat zich meevoeren door de stijgende luchtstromen. In de struiken opzij ritselt het. Het kan gewoon een merel zijn, maar wie weet...

De Banen, en even verderop het Sarsven. Vennen, verpakt in restanten van het landschap zoals het hier, ten zuidoosten van Nederweert-Eind, ooit geweest moet zijn. Schamele restanten voor wie enkel en alleen de vierkante meters telt, glorieus in ere herstelde restanten voor wie wil genieten van wat er nog wél is. Dit gebied heeft een lange geschiedenis. Archeologisch onderzoek heeft uitgewezen dat de omgeving van het

foto Limburgs Landschap

Sarsven al in de oude en midde-Streentijd (10.000 tot 3.000 jaar voor Christus) bewoond werd door jagers/verzamelaars. Het zag er hier toen wel anders uit. Waarschijnlijk lagen de kampen van die eerste bewoners in een laagte, een beekdal, op de plaats waar zich nu de vennen bevinden. Die laagte is

in de loop der tijden steeds natter geworden en dichtgegroeid met veen. Latere bewoners zochten daarom hun toevlucht op de hogere zandruggen in het gebied. Wanneer precies begonnen werd met het winnen van turf in de verveen-de lagere terreinen bij Nederweert-Eind, is niet bekend. Uit

oude stukken blijkt dat er in Brabant al in de dertiende eeuw turf werd gewonnen, dus het is goed mogelijk dat het ook hier bij Nederweert-Eind in die tijd begonnen is. Het ontvenen van dit gebied was relatief simpel: de veenlaag zat niet diep en was meestal niet dikker dan een meter. De turfwinning werd tot in het begin van de vorige eeuw voortgezet en resulteerde in een aaneenschakeling van vennen en plassen. Die werden voor diverse doeleinden gebruikt. Aan de oevers groeide plaatselijk veel gagel, een smaakmaker (voorloper van de hop) bij het brouwen van bier.

Mattenbies en riet werden geoogst voor het vlechten van stoelzittingen en het bekleden van daken. En er waren de bloedzuigers... Uit archiefstukken is bekend dat bloedzuigers uit deze vennen in 1880 werden geoogst en voor zes cent per stuk werden verkocht aan artsen en kwakzalvers die de diertjes gebruikten bij het aderen, het aftappen van bloed dat bij een groot aantal kwalen tot verlichting zou moeten leiden. Elders in Nederland zijn bloedzuigers tegenwoordig zeldzaam, maar in het Sarsven komen ze nog

steeds voor. De vennen, die gevoed werden door regen- en kwelwater, vielen van nature op gezette tijden droog. Daar kwam een einde aan toen ze, waarschijnlijk in 1926, aangesloten werden op het regionale wateraan- en -afvoerstelsel. Omdat het waterpeil daarvoor op niveau gehouden kon worden, gingen de vennen ook dienst doen als visvijver. In de jaren '20 en '30 van de vorige eeuw werden de vennen en plassen in de regio op grote schaal ontgonnen en drooggelegd om plaats te maken voor akkers en weilanden. Een groot deel van de vennen verdween onder het zand dat vrij kwam bij de aanleg van het kanaal Wessem-Nederweert.

Dwars door de Banen werd de Rietbeek gegraven, als onderdeel van een netwerk van sloten waarmee water zo snel mogelijk uit het agrarisch gebied - waar een hoge grondwaterstand niet gewenst is - afgevoerd kon worden. En omdat de vennen in verbinding kwamen te staan met het regionale watersysteem, drong steeds meer voedselrijk water uit het agrarische gebied in het kwetsbare natuurlijke vennensysteem door. Gevolg: de vennen begon-

nen dicht te groeien, te verlanden. Dat was ongeveer de situatie toen de stichting Het Limburgs Landschap in 1940 zijn eerste aankoop deed: het Sarsven. Pas in 1968 volgden de Banen. Sindsdien is er heel wat gebeurd in het natuurgebied, dat inmiddels - inclusief omringende bossen en graslanden - ruim 200 hectare beslaat. Op diverse plaatsen is de oprukkende oeverbegroeiing (vooral riet) teruggedrongen. De waterhuishouding is hersteld, waardoor de vennen geen water 'van buiten' - lees: uit het agrarische gebied - meer ontvangen, maar alleen nog gevoed worden door de regen en door voedselarm kwelwater uit de

leemlagen aan de noordzijde van het gebied. Omdat die natuurlijke wateraanvoer nogal fluctueert, vallen op gezette tijden brede stroken aan de oevers van de vennen (bijna) droog. Juist die modderstroken bieden onderdak aan een in Nederland zeldzaam geworden verzameling planten, waaronder oeverkruid, moerashertshooi, geesteld glaskroos en kleine viesvaren. De grote variatie van het landschap rond het Sarsven en de Banen zorgt voor een al even gevarieerde collectie planten en dieren. Het gebied is rijk aan insecten en vogels. De observatiehut aan de oever van de Banen staat er niet

voor niets. In en rond de vennen zijn (afhankelijk van het seizoen) diverse soorten ganzen en eenden te zien, maar ook reigers - niet alleen de blauwe, ook de grote zilverreiger is er een vaste klant - en roofvogels, zoals de bruine kiekendief. De graslanden, het jaar rond begraasd door een kudde paarden, wemelen van de insecten, die weer allerlei vogels lokken. Waaronder de grauwe klauwier. Die grauwe klauwier (zie foto) is een zeldzame broedvogel die de laatste jaren bezig is met een voorzichtige opmars in Limburg. Voor het Sarsven is de grauwe klauwier een 'prioritaire soort', dat wil zeggen dat er extra maatregelen worden getroffen om het gebied voor deze vogel aantrekkelijk te maken. Die maatregelen komen vooral neer op herstel en uitbreiding van het kleinschalige landschap, het aanplanten van hagen en boomsingels. En daar profiteren andere soorten (geelgors, grasmus, roodborsttapuit en - in de winter - de klapekster) dan weer van mee. In de natuur hangt nou eenmaal alles met alles samen...

Met uw mening helpt u de Limburgse natuur.

Ga naar www.limburger.nl/limburgslandschap

Wij danken u voor uw deelname

<http://www.limburgs-landschap.nl/>

Column

Mijn eerste blauwborst

Er zijn van die momenten die je nooit meer vergeet, die onuitwisbaar in je geheugen geëst zijn. Iedereen kent ze wel. De eerste kus, de eerste sigaret... Veel natuurliefhebbers, heb ik gemerkt, kennen een heel specifieke categorie van die momenten. Vooral vogelaars zijn er sterk in. Vraag een vogelliefhebber wanneer hij zijn eerste oehoe, zeearend of grote zilverreiger gezien heeft, en hij noemt ogenblikkelijk plaats, tijd, temperatuur, windrichting en het ontbijt dat hij die ochtend genoten heeft...

Dan heb ik het niet over de categorie fervente soortenjagers - die lopen alleen maar warm voor de grote kuikstaartflapdreef of de paarse poeliffinario - maar over de gemiddelde vogelliefhebber, een categorie waartoe ik mezelf reken. Ik weet nog precies wanneer ik mijn eerste - en tot nu toe helaas enige - wiewaal zag. Het was in de zomer van 1975, in een weiland met hoogstamfruitbomen aan de voet van de Bemelerberg. Het was warm en ik was op weg naar huis na een lange wandeling door de omgeving van het dorp. Ik zat in gedachten eigenlijk al aan de koffie, toen ik vanuit een ooghoek een glimp van geel en zwart van de ene boom naar de andere zag vliegen. Ik liep voorzichtig verder en inderdaad: daar zat hij. De wiewaal. Heel even. Toen ging hij op de wieken, over de heg naar een aangrenzend weiland, waar ik hem uit het oog verloor.

Hoe lang zal het avontuur geduurd hebben, alles bij elkaar? Een minuut? Anderhalve? En toch: ik diep die korte ontmoeting nu, bijna veertig jaar later, nog steeds moeiteloos op uit mijn geheugen. Zo heb ik nog een hele verzameling. Mijn eerste ontmoeting met een buizerd, oog in oog, op nog geen twee meter afstand - ik was zeven, en ik weet niet wie van ons tweeën het meest verrast was... - en mijn eerste blik op een statig voortschrijdende grote zilverreiger in een weiland aan de rand van het Weerterbos.

Ook aan de Banen is zo'n herinnering verbonden. Het was hoogzomer en ik zat in de vogelkijkhut aan de oever van het ven, verrekijker in de aanslag, gespist op het betrappen van zeldzame watervogels, misschien een kiekendief. De resultaten vielen tegen, zelfs voor iemand die - zoals ik - met een gewone reiger al tevreden zou zijn geweest. Ik stopte mijn verrekijker in de beschermhoes, maakte me gereed om de hut te verlaten, wierp nog een laatste blik naar buiten... En keek recht in de ogen van een blauwborst, die nieuwsgierig vanuit een struik opzij de observatiehut in probeerde te kijken. Het was mijn eerste blauwborst. Hij zag mij eerder dan ik hem.

GUUS URLINGS

